Arslantürk Çöllü D. (2021). Katılım bankaları mı? geleneksel bankalar mı? COVID-19 salgınının finansal performans üzerindeki etkisine ilişkin bir değerlendirme. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 12(2), 477-488.

Katılım Bankaları mı? Geleneksel Bankalar mı? COVID-19 Salgınının Finansal Performans Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme

Participation Banks or Traditional Banks? An Assessment of the Impact of the COVID-19 Pandemics on Financial Performace

Duygu Arslantürk Çöllü[1]

Öz

COVID-19 salgını finansal piyasalar ve kurumlar da dahil olmak üzere dünya ekonomisine birçok yönden zarar vermektedir. Salgın, özellikle bankalar için, temerrütlerdeki artışlar ile sermaye ve likidite tamponlarının aşırı kullanımının neden olduğu aktif kalitesindeki bozulmalar nedeniyle finansal sistemin istikrarını tehdit etmektedir. Bu süreçte yapılan çalışmalar genellikle COVID-19 salgınının geleneksel bankalar üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koyarken, küresel finansal kriz döneminde varlığa dayalı ve risk paylaşımlı yapısı nedeniyle finansal şoklara karşı daha dayanıklı olduğu ileri sürülen katılım bankalarının salgın dönemindeki durumu merak konusu olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Türkiye'deki katılım bankaları ve geleneksel bankaların COVID-19 salgınından etkilenip etkilenmediğini ayrı ayrı araştırarak, salgının banka grupları arasında farklı bir etki yaratıp yaratmadığını değerlendirmektir. Bu amaç ekseninde öncelikle katılım bankalarına ardından geleneksel bankalara ilişkin seçilmiş finansal oranların salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Wilcoxon T testi ile ayrı ayrı analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, araştırma kapsamında değerlendirilen dönem ve değişkenler bakımından salgın dönemi için katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha dayanıklı olduğuna dair yeterli bulguya ulaşılamamıştır. Sonuç olarak, salgının başlangıç aşaması sayılabilecek Haziran 2020 dönemine ilişkin verilerin kullanılmasıyla elde edilen bulgular, salgının Türkiye'deki katılım bankalarına ve geleneksel bankalara yönelik olumsuz etkisinin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından alınan kapsamlı önlemler neticesinde sınırlı düzeyde kaldığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *COVID-19 Salgını, Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar*

Abstract

The COVID-19 pandemic is hurting the world economy in many ways, including financial markets and institutions. The pandemic, especially for banks, threatens the stability of the financial system due to increases in defaults and deterioration in asset quality caused by excessive use of capital and liquidity buffers. While the studies conducted in this process generally reveal the negative impact of the COVID-19 pandemic on traditional banks, the situation of participation banks, which are claimed to be more resistant to financial shocks due to their asset-based and risk-sharing structure during the global financial crisis, has been a matter of curiosity during the COVID-19 period. Therefore, the aim of this study is to investigate separately whether Turkish participation banks and traditional banks are affected by the COVID-19 outbreak and to evaluate whether the outbreak has a different impact between participation banks and traditional banks. For this purpose, whether there is a significant difference between the *selected financial ratios for participation banks* and then for traditional banks *before the pandemic and the pandemic period was analyzed with the Wilcoxon test. As a result of the study, there was not enough evidence that participation banks are more resilient than traditional banks for the pandemic period evaluated within the scope of the study. In conclusion, the findings obtained by using the data for the period of June 2020 indicate that the negative impact of the pandemic on Turkish participation banks and traditional banks is limited as a result of the comprehensive measures taken by the relevant institutions and organizations.*

Keywords: *COVID-19 Pandemic, Participation Banks, Traditional Banks*

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL Codes: *G21, G18, G01*

Submitted: 10 / 02 / 2021
Accepted: 04 / 05 / 2021

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, duygu.arslanturk@igdir.edu.tr, ORCID: http://orcid.org/ 0000-0002-8023-3888.

Giriş

Dünya tarihindeki ekonomik krizlere bakıldığında bu durumun çoğunlukla, arz ve talepte yaşanan şiddetli bir şoktan, petrol krizlerinden ya da para krizi gibi sürüdürülemeyecek bir dengesizlikten kaynaklandığı görülmektedir (Mirzae vd., 2020:2). Ancak Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei Bölgesinin başkenti Wuhan'da ortaya çıkan ve kısa bir süre içinde tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını önceki krizlerden farklı olarak bir sağlık krizi olarak doğmuş ve ekonomik krize dönüşmüştür. Ülke yönetimlerinin gönüllü olarak ekonomik faaliyetlere ara vermesi, sınırların kapatılması ve sosyal hayata önemli kısıtlamaların getirilmesi gibi yansımaları olan COVID-19 salgını, yarattığı korku ve belirsizlik nedeniyle hem reel sektöre hem de finansal piyasalara büyük hasar vermiştir.

2008 ve 2009 yıllarında yaşanan küresel finansal kriz sonrasında finansal sistemlerin karşılaştığı en büyük şoku temsil eden COVID-19 salgını, özellikle temerrüt oranlarındaki artışlar nedeniyle bankaları olumsuz etkilemiş ve küresel olarak bankaların sürdürülebilirliği için önemli bir tehdit unsuru oluşturmuştur (Barua ve Barua, 2021:2-24). Nitekim küresel finansal krizden büyük zarar gören geneksel bankaların mevcut salgın döneminden de olumsuz etkilendiği gözlenmektedir. Bu kapsamda Demirgüç-Kunt vd. (2020), COVID-19 salgınının geleneksel bankalar üzerindeki olumsuz etkisinin, şirketlere ve diğer banka dışı finans kuruluşlarına göre çok daha belirgin ve uzun süreli olduğunu ileri sürmüştür. Geleneksel bankalarda yaşanan bu olumsuz duruma karşın katılım bankalarının söz konusu süreçten nasıl etkilendiği ise merak konusu olmuştur. COVID-19 salgınının, her tür finansal kurum için çeşitli sonuçlar doğurduğunu ve finansal sisteminin bir parçası olduğu için katılım bankalarının da bu süreçten etkilendiğini söylemek mümkündür. Ancak 2008 küresel finansal krizi, İslami bankacılık ile finansal istikrar arasındaki ilişkiye ve daha spesifik olarak krizler sırasında İslami bankacılık endüstrisinin direncine olan görüşü olumlu yönde değiştirmiştir. Bu konuya ilişkin olarak bir kısım sektör uzmanı ve akademisyen, kriz sırasında birçok geleneksel bankanın maruz kaldığı kayıpların çoğuyla ilişkili olan varlık türlerine sahip olmamasının ve İslami finansın varlığa dayalı ve risk paylaşımlı doğasının, katılım bankalarını krizin etkisinden koruduğunu ileri sürmüştür (Hasan ve Dridi, 2010:6). Bu kapsamda Farooq ve Zaheer (2015) ve Mirzae vd. (2020) katılım bankalarının, kriz dönemlerinde geleneksel bankalarından daha dirençli olduklarını ifade etmiştir. Benzer şekilde Hasan (2020), geleneksel bankalarla karşılaştırıldığında katılım bankalarının krizlerle mücadelede etkinliğinin daha yüksek olduğunu zira COVID-19 salgınının neden olduğu ekonomik krizi karşılamada katılım bankalarının daha esnek bir yapı gösterdiğini ve bu durumun söz konusu bankaların dikkate aldığı kara iştirak teorsinden kaynaklandığını belirtmiştir.

Tüm bu bilgiler dikkate alındığında; COVID-19 salgınının katılım bankalarının finansal performansı üzerinde yarattığı etkinin incelenmesi, elde edilen bulguların salgının geleneksel bankalar üzerindeki etkisiyle karşılaştırılması ve katılım bankalarının beklenildiği gibi söz konusu krize karşı daha dirençli olup olmadığının araştırılması büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Türk katılım bankalarının ve geleneksel bankalarının COVID-19 salgınından etkilenip etkilenmediğini araştırarak, salgının banka grupları arasında farklı bir etki yaratıp yaratmdığını değerlendirmektir. Bu kapsamda öncelikle katılım bankaları ve geleneksel bankalara ilişkin seçilmiş finansal oranlar arasında salgın öncesi ve salgın dönemi için anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Daha sonra bulgular, katılım ve geleneksel bankalar açısından karşılaştırılmıştır. Türkiye'deki katılım bankalarının önemli bir kriz karşısında göstermiş olduğu tepkinin geleneksel bankalardan farklı olup olmadığını ya da ne yönde farklı olduğunu ortaya koymak üzere yapılan bu çalışmanın, COVID-19'un etkileri bakımından sınırlı olan Türk bankacılık literatürüne katkı sağlaması beklenmektedir.

Güçlü bir ekonomik potansiyele sahip, gelişmekte olan bir ekonomi örneği olarak bu çalışmada Türkiye ele alınmış ve salgının ülkenin bankacılık sektörü üzerindeki etkileri katılım bankaları ve geleneksel bankalar açısından değerlendirilmiştir. Bu amaç ekseninde mevcut çalışma dört bölümden oluşturulmuştur. Giriş bölümünü takiben ikinci bölümde ilgili literatür özetlenmekte, üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi tanıtılarak bulgular raporlanmaktadır. Dördüncü bölümde ise çalışma sonuçları genel olarak değerlendirilmektedir.

1. Literatür

Konuya ilişkin literatür değerlendirildiğinde katılım bankalarının kriz dönemlerindeki performansını, geleneksel bankalar ile karşılaştıran çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmaların büyük bir kısmının küresel finansal kriz döneminde yapıldığı, zaman sınırlaması nedeniyle COVID-19 salgın dönemine ilişkin olarak ise sınırlı sayıda çalışmanın bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu kapsamda salgının ilk aylarında İslami finans endüstrisini ve katılım bankalarını inceleyen Belouafi (2020), virüs salgınının ilk ortaya çıktığı dönemlerde İslami finans endüstrisinin istikrarını sürdürdüğünü ve önemsiz bir zaafiyet gösterdiğini ileri sürmüştür. Ancak salgının uzun süre devam etmesinin, ekonomik ve sosyal faaliyetleri büyük ölçüde etkileyen yasakların, sosyal mesafe ve diğer prosedürlere ilişkin politikaların ve önlemlerin genişletilmesi ile daha büyük bir etki gösterebileceğinin altı çizilmiştir (Belouafi, 2020: 29-30).

COVID-19 salgınının katılım bankaları üzerindeki etkisini araştıran bir diğer çalışma Mirzae vd. (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Mirzae vd. (2020), salgının katılım bankalarının hisse senedi performansını üzerindeki etkisini

geleneksel bankalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. 48 ülkeden toplam 426 bankanın kullanıldığı çalışmada dönem olarak 31 Aralık 2019-31 Mart 2020 aralığı esas alınmıştır. Banka ve ülke düzeyindeki çeşitli değişkenler kontrol edildikten sonra çalışmada, katılım bankalarının hisse senedi getirilerinin geleneksel bankalardan yaklaşık % 10-% 13 daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, banka riskine göre düzeltilmiş kriz öncesi etkinlik seviyelerinin katılım bankaları için kriz dönemindeki hisse senedi getirilerini açıklayabildiğini, ancak geleneksel bankalar için açıklayamadığını gösteren bulguyla desteklenmiştir.

Hasan (2020), COVID-19 salgınının Endonezya'daki katılım bankaları üzerindeki etkisini, finansman riskleri, varlıkların değer düşüklüğü ve kara iştirak sisteminin sıkılaştırılması gibi üç olası riske göre analiz etmiştir. Katılım bankalarının da COVID-19 salgınından etkilendiğinin belirtildiği çalışmada, salgın sırasında ortaya çıkan riskler dikkate alındığında katılım bankalarının altyapısının söz konusu riskleri kontrol etmede çok başarılı olduğu iddia edilmiştir. Özellikle katılım bankalarının, faiz yerine kar paylaşımı düzenlemesini kullanmalarının kriz anında daha esnek bir yapı kazanmalarına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Faiz sisteminden yararlanan geleneksel bankaların ise faiz gelirlerinde bir düşüş yaşansa bile, bu durumun kredi müşterileri için faiz maliyetlerinde bir azalmayı tetiklemeyeceği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, katılım bankalarının sahip olduğu esnekliğe sahip olamayan geleneksel bankalar için bu durumun önemli bir sorun oluşturduğuna dikkat çekilmiştir.

Ersoy vd. (2020), COVID-19 salgınının Türkiye'de ortaya çıktığı tarihin 10 hafta öncesi ve 10 hafta sonrasını bankalar açısından kredi, takipteki kredi, yabancı para pozisyonu, mevduat ve menkul kıymet verileri yardımıyla karşılaştırmıştır. Kamu, yabancı ve özel sermayeli mevduat bankaları ve katılım bankaları dikkate alınarak yapılan çalışma sonucunda yerli özel ve kamu sermayeli mevduat bankaları ile katılım bankalarının ekonomiye likidite sağlama, kredi kullandırma, kredilerin vadelerinin uzatılması ve takip oranlarının azaltılması şeklinde katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının salgın döneminde genel olarak mevduatlarının, kredilerinin, menkul değerlerinin, yabancı para pozisyonunun ve takipteki kredilerinin arttığı, bilanço dışı yabancı para pozisyonu ve yabancı para net genel pozisyonunun ise azaldığı tespit edilmiştir.

COVID-19 salgın dönemine ilişkin çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle, katılım bankalarının kriz dönemlerinde geleneksel bankalardan farklı bir finanasal performansa sahip olup olmadığını küresel kriz dönemi için araştıran çalışmaları da incelemenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda konuya ilişkin ilk çalışmalardan birini yapan Hasan ve Dridi (2010), küresel finansal krizin performansa etkisini katılım bankaları ve geleneksel bankalar açısından karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Krizin kârlılık, kredi ve varlık büyümesi üzerindeki etkisine odaklanan çalışmada, katılım bankalarının krize geleneksel bankalardan daha farklı tepkiler verdiği tespit edilmiştir. Nitekim katılım bankalarına özgü çeşitli faktörlerin, krizin 2008 yılında karlılık üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi sınırlandırdığı ve katılım bankalarının kredi ve varlık büyümesi bakımından 2008-2009 yıllarında geleneksel bankalardan daha iyi performans gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca katılım bankalarının risklerini yeniden değerlendiren dış derecelendirme kuruluşlarının görüşlerinin bu süreçte daha olumlu olduğu ileri sürülmüştür. Benzer şekilde Beck vd. (2013), küresel ekonomik krizin etkilerini katılım bankaları ve geleneksel bankalar açısından araştırmış ve katılım bankalarının daha az maliyet etkin, ancak daha yüksek bir aracılık oranına, daha yüksek varlık kalitesine sahip olduğuna ve daha iyi kapitalize edildiğine dair kanıtlar sunmuştur. Dolayısıyla küresel finansal kriz sırasında katılım bankalarının daha yüksek hisse senedi performansı göstermesinin, geleneksel bankalardan daha yüksek kapitalizasyona ve daha iyi aktif kalitesine sahip olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Amba ve Almukharreq (2013) ise, finansal kriz sırasında katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha karlı olduğunu, fakat bu durumun istatistiki olarak anlamlı olmadığını belirtmiştir. Körfez Arap Ülkeleri konseyine üye ülkeler için yapılan çalışmada, kriz sırasında katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha iyi sermaye yapısına sahip olduğu, geleneksel bankaların ise katılım bankalarına göre daha iyi likidite ve yükümlülük oranlarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılım bankalarının özellikle kriz dönemlerinde güçlü bir yapı sergilediğini destekleyen bir diğer çalışma Al-Smadi vd. (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Al-Smadi vd. (2017), 1997 ve 2007'de yaşanan finansal krizlerin Türkiye'deki geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı performansı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Banka performanslarını değerlendirmek üzere karlılık, likidite, operasyonel etkinlik ve işletme büyümesi gibi bazı değişkenlerin dikkate alındığı çalışmada Türkiye'deki katılım bankalarının özellikle söz konusu iki kriz döneminde geleneksel bankalardan daha üstün performans gösterdiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla katılım bankalarının özellikle herhangi bir finansal kriz esnasında ayakta kalabileceği ve geleneksel bankalar ile rekabet edebildiği sonucuna varılmıştır.

Katılım bankalarının kriz dönemlerinde daha esnek bir yapıya sahip olduğunu ifade eden yukarıdaki çalışmaların aksine Doğan (2013), geleneksel bankaların kriz ortamlarında, finansal dalgalanmalara karşı daha dirençli bir duruş sergileyeceklerini ifade etmiştir. Doğan (2013), 2005-2011 döneminde Türkiye'deki katılım bankaları ile geleneksel bankaları karşılaştırmış ve geleneksel bankaların likiditesinin, sermaye yeterliliğinin ve borç ödeme gücünün katılım bankalarından daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Karlılık konusunda ise bankalar arasından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Benzer şekilde Gökalp (2014) de, katılım bankalarının geleneksel bankalara göre küresel finansal krizden daha fazla etkilendiğini ileri sürmüştür. Küresel finansal krizin katılım bankaları ve geleneksel bankaların karlılığı üzerindeki

etkisinin kriz öncesi ve kriz sonrası bakımından karşılaştırıldığı çalışmada, krizin katılım bankalarının karlılığını etkilediği, geleneksel bankaların karlılığını ise etkilemediği tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak ise kriz öncesi dönemde geleneksel bankaların daha yüksek öz sermaye/aktif ve likidite oranlarına ve daha düşük toplam kredi/toplam aktif oranına sahip olması gösterilmiştir. Küresel finansal kriz döneminde ve sonrasında katılım bankalarının finansal performansını geleneksel bankaların performansı ile karşılaştıran bir diğer çalışmayı yapan Bilal ve Amin (2015), Pakistan'daki geleneksel bankaların katılım bankalarına kıyasla daha verimli ve karlı olduklarını tespit etmiştir. Finansal performansın karlılık, risk ve ödeme gücü, likidite ve sermaye yeterliliği oranları yardımıyla karşılaştırıldığı çalışmada, katılım bankalarının likidite oranlarının daha yüksek olduğu, ancak karlılık ve operasyonel etkinlik bakımından geleneksel bankaların daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Finansal bir panik olarak değerlendirdikleri küresel finansal krizin Pakistan'daki katılım ve geleneksel bankaları üzerindeki etkilerini karşılaştıran Farooq ve Zaheer (2015) ise, Bilal ve Amin (2015)'nin aksine kriz anında katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha istikrarlı olduğuna işaret etmiştir. Araştırma sonucunda, hem katılım hem de geleneksel bankacılık hizmeti veren şubelere sahip bankaların katılım şubeleri kriz döneminde, mevduatlarını kaybetmek yerine yeni mevduatlar toplamaya meyillidir. Ayrıca katılım banka şubelerinin finansal panik sırasında daha fazla kredi verdiği ve kredi verme kararlarının mevduattaki değişikliklere daha az duyarlı olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla inançları gereği katılım bankası müşterisi olan kitlenin artmasının veya mevcut kitlenin daha fazla finansal katılım göstermesinin bankacılık sisteminin istikrarını artırabileceği ifade edilmiştir.

Konuya ilişkin literatür değerlendirildiğinde sonuçların tutarsızlık arz ettiği görülmektedir. Bir kısım araştırmalar kriz dönemlerinde şeriat esaslarına dayanan katılım bankacılığı sisteminin faizsiz yapısı nedeniyle finansal şoklara karşı daha dayanıklı olduğunu ileri sürerken, diğer bir kısım araştırmalar ise geleneksel bankaların daha iyi bir finansal performansa sahip olduğunun altını çizmiştir. Bu durum COVID-19 salgınının, katılım ve geleneksel bankaların finansal performansında yarattığı etkinin karşılaştırılması konusunda önemli bir motivasyon kaynağı oluşturmaktadır.

2. Veri Seti ve Yöntem

Mevcut çalışma, COVID-19 salgının etkilerini seçilmiş finansal oranlar yardımıyla katılım bankaları ve geleneksel bankalar özelinde ayrı ayrı inceleyip, sonrasında banka türleri açısından karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç ekseninde Türkiye'de faaliyet gösteren altı katılım bankasının tamamı dikkate alınırken, 34 mevduat bankasından 20[2] adedi çalışmaya dahil edilmiştir.

Salgının etkilerini araştırmak üzere mevcut çalışmada daha önce katılım ve geleneksel bankaları karşılaştıran Bilal ve Amin (2015), Gökalp (2014), Doğan (2013), Ansari ve Rehman (2010)'nın çalışmalarına benzer şekilde Tablo 1'de yer alan finansal oranlar dikkate alınmıştır. Bankaları karlılık (AK,OSK), likidite (LA/KVB,LA/TA,KR/MEV), aktif kalitesi (DRA/TA, KR/TA, TKPK/TK, LA/TA), borç ödeme gücü (MEV/AKT, KR/MEV) ve sermaye yeterliliği (SYO,OS/TA) bakımından değerlendirmek amacıyla kullanılan finansal oranlar, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB)'nin internet sitesinden temin edilmiştir. TKBB'nin sitesinde 2020 Haziran dönemi sonrasına ilişkin bilanço raporları henüz yayınlanmadığından araştırma dönemi olarak Haziran 2019-Haziran 2020 dönemi dikkate alınmıştır. Salgın öncesi durumu değerlendirmek üzere 01.01.2019-30.06.2019, salgın dönemindeki durumu değerlendirmek için ise 01.01.2020-30.06.2020 aralığındaki altı aylık dönem üzerinden hesaplanan oranlar dikkate alınmıştır.

Mevcut çalışmada katılım bankaları ve geleneksel bankaların COVID-19 salgını öncesindeki ve salgın dönemindeki durumu arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ayrı ayrı analiz etmek üzere, veri sayısının az olması ve serilerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle bağımlı iki serinin karşılaştırılması amacıyla kullanılan ve parametrik olmayan Wilcoxon işaret sıralaması testinden yararlanılmıştır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Hesaplanış Şekli
AK	Aktif Karlılığı Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler
OSK	Özsermaye Karlılığı Net Dönem Kârı (Zararı) / Özkaynaklar

[2] Şube sayısı 10'dan az olan mevduat bankaları, oranların hesaplanmasında çeşitli sorunlar yaşanması sebebiyle çalışmaya dahil edilmemiştir.

LA/KVB	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
LA/TA	Likit Aktifler / Toplam Aktifler
KR/MEV	Toplam Krediler / Toplam Mevduatlar
DRA/TA	Duran Aktifler / Toplam Aktifler
KR/TA	Toplam Krediler / Toplam Aktifler
TKPK/TK	Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler
MEV/TA	Toplam Mevduatlar / Toplam Aktifler
OS/TA	Özsermaye / Toplam Aktifler
SYO	Sermaye Yeterliliği Oranı Özsermaye / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)

3. Bulgular

Araştırma kapsamında öncelikle katılım bankalarının, ardından geleneksel bankaların salgın öncesi ve salgın dönemindeki durumu Haziran 2019-Haziran 2020 verileri dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Katılım bankalarına ilişkin gerçekleştirilen Wilcoxon testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur. Test sonuçları araştırma kapsamında değerlendirilen 11 finansal orandan sadece KR/MEV (Toplam Krediler / Toplam Mevduat) ve DRA/TA (Duran Aktifler / Toplam Aktifler) şeklindeki iki oranın salgın öncesi ve salgın dönemi arasında istatiski olarak anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Analiz edilen diğer finansal oranların ise salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir fark taşımadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, COVID-19 salgınıyla birlikte katılım bankalarının tamamının KR/MEV (Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar) oranı düşmüştür. İstatistiki olarak %5 düzeyinde anlamlı kabul edilen bu azalışın, katılım bankalarınca toplanan fonların salgın öncesi döneme göre önemli bir artış göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılım bankalarına ilişkin finansal tablolar incelendiğinde salgın döneminde söz konusu bankalarının kullandırdığı kredi miktarının da artış gösterdiği, ancak bu artışın mevduat artışına nazaran daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Nitekim Ersoy vd. (2020) salgın öncesi ve sonrasını karşılaştırdıkları çalışmalarında, katılım bankalarının mevduat ve kredi ortalamalarının genel olarak arttığını ve özellikle salgın döneminde şirketler ve gerçek kişilerin mevduat yatırmak üzere katılım bankalarını daha çok tercih ettiklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda toplanan mevduatların ne oranda krediye dönüştürüldüğünü temsil eden KR/MEV oranının salgın öncesine döneme göre düşüş göstermesi, katılım bankalarının topladıkları fonları krediye dönüştürme konusunda biraz daha ihtiyatlı davrandıkları şeklinde yorumlanabilir.

DRA/TA oranına ilişkin bulgu değerlendirildiğinde ise, Tablo 2'den de anlaşıldığı üzere altı katılım bankasının beş tanesinde söz konusu oranın salgın döneminde düştüğü, bir bankanın ise DRA/TA oranının aynı kaldığı belirlenmiştir. %95 güven aralığında istatistiki olarak anlamlı kabul edilen bu farklılık, salgın döneminde verilen kredi miktarlarındaki artışın katılım bankalarının aktiflerini büyütmesiyle açıklanabilir. Katılım bankalarına ilişkin 2019 Haziran ve 2020 Haziran dönemi finansal tabloları incelendiğinde, salgın döneminde bankaların kredi kaleminde önemli bir artış yaşandığı ve dolayısıyla aktiflerin de bu durumdan etkilenerek önemli bir büyüme kaydettiği görülmektedir. Duran aktifler kaleminin ise salgın öncesi ve salgın döneminde benzer değerler aldığı gözlemlenmiştir. Bu durumda DRA/TA oranını düşmesi şaşırtıcı değildir.

Tablo 2. Katılım Bankalarına İlişkin Wilcoxon Testi Değerleri

	Salgın Dönemi-Salgın Öncesi Dönem (Sontest-Öntest)	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**Z**	**p**
AK	Salgın DönemiAK<Salgın ÖncesiAK	2	2,00	4,00	-0,577	0,564
	Salgın DönemiAK>Salgın ÖncesiAK	1	2,00	2,00		
	Salgın DönemiAK=Salgın ÖncesiAK	3				
OSK	SalgınDönemiOSK<Salgın ÖncesiOSK	3	2,17	6,50	-0,552	0,581
	Salgın DönemiOSK>Salgın ÖncesiOSK	1	3,50	3,50		
	Salgın DönemiOSK=Salgın ÖncesiOSK	2				
LA/KVB	SalgınDönemi LA/KVB <Salgın Öncesi LA/KVB	2	3,25	6,50	-0,271	0,786

	Salgın Dönemi LA/KVB >Salgın Öncesi LA/KVB	3	2,83	8,50		
	Salgın Dönemi LA/KVB =Salgın Öncesi LA/KVB	1				
LA/TA	SalgınDönemi LA/TA <Salgın Öncesi LA/TA	2	3,75	7,50	-0,631	0,528
	Salgın Dönemi LA/TA >Salgın Öncesi LA/TA	4	3,83	13,50		
	Salgın Dönemi LA/TA =Salgın Öncesi LA/TA	0				
KR/MEV	SalgınDönemi KR/MEV <Salgın Öncesi KR/MEV	6	3,50	21,00	-2,207	0,027**
	Salgın Dönemi KR/MEV >Salgın Öncesi KR/MEV	0	0	0,00		
	Salgın Dönemi KR/MEV=Salgın Öncesi KR/MEV	0				
DRA/TA	SalgınDönemi DRA/TA <Salgın Öncesi DRA/TA	5	3,00	15,00	-2,121	0,034**
	Salgın Dönemi DRA/TA >Salgın Öncesi DRA/TA	0	0	0,00		
	Salgın Dönemi DRA/TA =Salgın Öncesi DRA/TA	1				
KR/TA	SalgınDönemi KRA/TA <Salgın Öncesi KR/TA	4	4,38	17,50	-1,472	0,141
	Salgın Dönemi KR/TA >Salgın Öncesi KR/TA	2	1,75	3,50		
	Salgın Dönemi KR/TA =Salgın Öncesi KR/TA	0				
TKPK/TK	SalgınDönemi TKPKR/TK <Salgın Öncesi TKPKR/TK	0	0	0	-1,000	0,317
	Salgın Dönemi TKPKR/TK >Salgın Öncesi TKPKR/TK	1	1	1		
	Salgın Dönemi TKPKR/TK =Salgın Öncesi TKPKR/TK	5				
MEV/TA	SalgınDönemi MEV/TA <Salgın Öncesi MEV/TA	3	3,67	11,00	-0,105	0,916
	Salgın Dönemi MEV/TA >Salgın Öncesi MEV/TA	3	3,33	10,50		
	Salgın Dönemi MEV/TA =Salgın Öncesi MEV/TA	0				
OS/TA	SalgınDönemi OS/TA <Salgın Öncesi OS/TA	4	2,88	7,50	-1,089	0,276
	Salgın Dönemi OS/TA>Salgın Öncesi OS/TA	1	3,50	13,50		
	Salgın Dönemi OS/TA=Salgın Öncesi OS/TA	1				
SYO	SalgınDönemi SYO <Salgın Öncesi SYO	2	4,50	9,00	-0,314	0,753
	Salgın Dönemi SYO >Salgın Öncesi SYO	4	3,00	12,00		
	Salgın Dönemi SYO =Salgın Öncesi SYO	0				

*0,01 düzeyinde anlamlı, **0,05 düzeyinde anlamlı, ***0,10 düzeyinde anlamlı

Geleneksel bankaların seçilmiş finansal oranlarının salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir farklılık taşıyıp taşımadığına ilişkin bulgular Tablo 3'te yer almaktadır. Bulgular; LA/KVB (Likit Aktifler/Kısa Vadeli Borçlar), LA/TA (Likit Aktifler/Toplam Aktifler), KR/MEV (Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar), DRA/TA (Duran Aktifler/Toplam Aktifler) ve SYO (Sermaye Yeterliliği) oranlarının salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir fark taşıdığını göstermektedir. Diğer taraftan geleneksel bankalara ilişkin analiz edilen diğer finansal oranların ise istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

İlk olarak LA/KVB ilişkin bulgu değerlendirildiğinde, salgın döneminde araştırma kapsamındaki 20 geleneksel bankadan 15'inin LA/KVB oranında düşüş yaşandığı tespit edilmiştir. Salgın öncesi ve salgın dönemi arasında %5 düzeyinde anlamlı kabul edilen bu farklılığın, mevduatlardaki artıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirme gücünü temsil eden bu oranın düşmesi, mevduatların istenildiğinde paraya çevrilme taahhüdünü zayıflatmaktadır. Söz konusu oranı düşen bankaların finansal tabloları incelendiğinde salgın öncesine göre, salgın döneminde kısa vadeli borç kalemleri içindeki vadesiz mevduatların önemli orandaki artışının bu duruma yol açtığı tahmin edilmektedir. Benzer şekilde Ersoy vd. (2020) geleneksel bankaların mevduatlarının salgın öncesine nazaran arttığını ve en önemli artışın ticari kuruluşların vadesiz mevduatlarında yaşandığını belirtmiştir.

Geleneksel bankalara ilişkin salgın öncesi ve salgın döneminde farklılık arz eden bir diğer oran ise, bankaların aktif kalitesi ve likiditesi hakkında bilgi vermesi bakımından önemli bulunan LA/TA oranıdır. %10'da anlamlı bulunan söz konusu farklılık, 13 banka için bu oranın düşmesi, yedi banka için ise yükselmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Salgın döneminde kredilerde yaşanan önemli artışlar, çoğunlukla bankaların toplam aktiflerinin önceki dönemlere nazaran yükselmesine neden olmuştur. Bu durum likit aktiflerin toplam aktifler içerisindeki payının düşmesine yol açmıştır. Diğer taraftan yedi bankanın ise LA/TA oranı salgın döneminde yükselmiştir, söz konusu bankaların finansal tabloları incelendiğinde, kredi artışlarının diğer bankalara göre daha düşük büyüme oranlarına sahip olduğu ve likit aktiflerde de artışlar yaşandığı gözlenmiştir.

Bankaların uzun vadeli likidite pozisyonuna ilişkin temel göstergelerden biri olan KR/MEV oranı, salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir farklılığın görüldüğü diğer bir oranı oluşturmaktadır. Kredilerin ne kadarının mevduatlarla fonlandığını gösteren KR/MEV oranının, salgın döneminde 12 banka için düştüğü sekiz banka için ise yükseldiği tespit edilmiştir. Özünde bu oranın ne çok yüksek ne de çok düşük olması istenmemektedir. KR/MEV oranının çok yüksek olması, toplanan mevduatların büyük bölümünün kredilere aktarıldığının ve devam eden kredi talebi için bankaların yurtdışı kredilerden yararlandığının işareti olarak kabul edilebilmektedir. Bu durum bankaların, yabancı fonlardan kaynaklı faiz oranı ve kur gibi risklere maruz kalabileceğine ve neredeyse tüm mevduatlar kullanıldığı için likidite konusunda problem yaşabileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan söz konusu oranın düşük olması ise kredi veya ticari kazanç kaynaklı gelirlerin mevduat kaynaklı giderleri karşılayamadığının ve kaynakların etkin kullanılmadığının göstergesi olarak kabul edilebilmektedir (Aydemir vd., 2018:496). Dolayısıyla COVID-19 salgını öncesinde araştırma kapsamında ele alınan bankaların büyük çoğunluğunun KR/MEV oranının 1'in üstünde olduğu bilinmektedir. Ancak yaşanan salgınla küresel piyasalarda görülen likidite sıkışıklığı ve artan risk primlerinin yabancı fonlara ulaşmayı zorlaştırması, geleneksel bankaları yurtiçi mevduatlara yönlendirmiştir. Bu durumun sonucu olarak geleneksel bankalara ilişkin finansal tablolar incelendiğinde, KR/MEV oranının salgın döneminde kritik eşik olarak kabul edilen 1'e yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca salgın döneminde kredi büyümesi ve mevduat artışının benzer seviyelerde olması KR/MEV oranındaki dengelenmenin sürmesine yardımcı olmuştur.

COVID-19 salgını öncesi ve salgın dönemi arasında, geleneksel bankalara ait DRA/TA oranı %1 istatistiksel anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere bu süreçte 14 geleneksel bankanın DRA/TA oranı düşmüş, beş bankanınki yükselmiş ve bir bankanınki ise değişmemiştir. Bu durumun, salgın döneminde yaşanan kredi büyümesinin toplam aktifleri artırması ve böylece duran aktiflerin payının göreceli olarak azalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Son olarak salgın dönemiyle birlikte geleneksel bankaların SYO'larında %1'de anlamlı bir farklılık yaşandığı gözlenmiştir. Tablo 3'teki bulgular değerlendirildiğinde, salgın döneminde 16 bankanın SYO'larının arttığı, dört bankanınkinin ise azaldığı tespit edilmiştir. Karşılaşılan risklere ilişkin zararları tazmin etme noktasında bankaların ne kadar güçlü bir sermaye yapısına sahip olduğunun bir göstergesi olarak kullanılan SYO'nın Basel II kriterlerine göre %8 ve BDDK'nın kriterlerine göre ise en az %12 olması gerekmektedir. Çalışma kapsamında incelenen tüm geleneksel bankaların hem salgın öncesi hem de salgın döneminde %12'nin üzerinde sermaye yeterlikliklerine sahip oldukları bilinmektedir. Ayrıca COVID-19 salgının yarattığı belirsizlik ve risk ortamında bankaların sermaye yeterlilik oranında meydana gelebilecek dalgalanmaları azaltmak üzere BDDK, kredi riskine esas tutar ve özkaynak tutar hesaplamasıyla ilgili olarak düzenlemeler yapmıştır. Bunun yanısıra salgın döneminde bankaların sermaye yedeklerini artırmaları ve Türkiye Varlık Fonu tarafından üç kamu bankasının çekirdek sermayelerinin 21 milyar TL artırılmasının SYO'ların yükselmesinde etkili olduğu görülmektedir (TCMB, 2020:63).

Tablo 3. Geleneksel Bankalara İlişkin Wilcoxon Testi Değerleri

	Salgın Dönemi-Salgın Öncesi Dönem (Sontest-Öntest)	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
AK	Salgın DönemiAK<Salgın ÖncesiAK	13	11,08	144,00	-1,456	0,145
	Salgın DönemiAK>Salgın ÖncesiAK	7	9,43	66,00		
	Salgın DönemiAK=Salgın ÖncesiAK	0				
OSK	SalgınDönemiOSK<Salgın ÖncesiOSK	15	9,40	141,00	-1,344	0,179
	Salgın DönemiOSK>Salgın ÖncesiOSK	5	13,80	69,00		
	Salgın DönemiOSK=Salgın ÖncesiOSK	0				

LA/KVB	SalgınDönemi LA/KVB <Salgın Öncesi LA/KVB	15	11,20	168,00	-2,352	0,019**
	Salgın Dönemi LA/KVB >Salgın Öncesi LA/KVB	5	8,40	42,00		
	Salgın Dönemi LA/KVB =Salgın Öncesi LA/KVB	0				
LA/TA	SalgınDönemi LA/TA <Salgın Öncesi LA/TA	13	11,85	154,00	-1,829	0,067***
	Salgın Dönemi LA/TA >Salgın ÖncesiLA/TA	7	8,00	56,00		
	Salgın Dönemi LA/TA =Salgın ÖncesiLA/TA	0				
KR/MEV	SalgınDönemi KR/MEV <Salgın Öncesi KR/MEV	12	13,25	159,00	-2,016	0,044**
	Salgın Dönemi KR/MEV >Salgın Öncesi KR/MEV	8	6,38	51,00		
	Salgın Dönemi KR/MEV=Salgın Öncesi KR/MEV	0				
DRA/TA	SalgınDönemi DRA/TA <Salgın Öncesi DRA/TA	14	11,54	161,50	-2,696	0,007*
	Salgın Dönemi DRA/TA >Salgın Öncesi DRA/TA	5	5,70	28,50		
	Salgın Dönemi DRA/TA =Salgın Öncesi DRA/TA	1				
KR/TA	SalgınDönemi KRA/TA <Salgın Öncesi KR/TA	11	11,27	124,00	-0,709	0,478
	Salgın Dönemi KR/TA >Salgın Öncesi KR/TA	9	9,56	86,00		
	Salgın Dönemi KR/TA =Salgın Öncesi KR/TA	0				
TKPK/TK	SalgınDönemi TKPKR/TK <Salgın Öncesi TKPKR/TK	6	12,42	74,50	-1,139	0,255
	Salgın Dönemi TKPKR/TK >Salgın Öncesi TKPKR/TK	14	9,68	135,50		
	Salgın Dönemi TKPKR/TK =Salgın Öncesi TKPKR/TK	0				
MEV/TA	SalgınDönemi MEV/TA <Salgın Öncesi MEV/TA	8	12,25	98,00	-0,261	0,794
	Salgın Dönemi MEV/TA >Salgın Öncesi MEV/TA	12	9,33	112,00		
	Salgın Dönemi MEV/TA =Salgın Öncesi MEV/TA	0				
OS/TA	SalgınDönemi OS/TA <Salgın Öncesi OS/TA	13	11,46	149,00	-1,643	0,100
	Salgın Dönemi OS/TA>Salgın Öncesi OS/TA	7	8,71	61,00		
	Salgın Dönemi OS/TA=Salgın Öncesi OS/TA	0				
SYO	SalgınDönemi SYO <Salgın Öncesi SYO	4	8,50	34,00	-2,651	0,008*
	Salgın Dönemi SYO >Salgın Öncesi SYO	16	11,00	176,00		
	Salgın Dönemi SYO =Salgın Öncesi SYO	0				

*0,01 düzeyinde anlamlı, **0,05 düzeyinde anlamlı, ***0,10 düzeyinde anlamlı

COVID-19 salgını öncesi ve salgın dönemi bakımından hem katılım bankalarının hem de geleneksel bankaların KR/MEV ve DRA/TA oranlarının farklılık arz ettiği belirlenmiştir. Mevcut oranların her iki banka grubu içinde çoğunlukla düşme yönlü bir seyir izlediği görülmektedir. Nitekim hem katılım bankalarında hem de geleneksel bankalarda salgınla birlikte kredi ve mevduatlarda artışlar yaşandığı gözlenmiştir. Ancak katılım bankalarında salgın öncesinde de 1'in altında olan KR/MEV oranlarının, salgınla birlikte söz konusu bankalara mevduat akışının fazla olması nedeniyle biraz daha düştüğü görülmektedir. Diğer taraftan geleneksel bankalarda ise salgın öncesi KR/MEV oranları kullanılan yabancı fonlarında etkisiyle genellikle1'in üzerinde iken, salgın döneminde yabancı fonlara erişim maliyetlerinin artmasıyla çoğunlukla yurtiçi mevduatlara odaklanıldığından bu oran 1'e yaklaşık değerler almıştır. DRA/TA oranlarının ise kredi kaynaklı aktif büyümesi nedeniyle düştüğü tahmin edilmektedir.

Katılım bankalarından farklı olarak geleneksel bankaların LA/KVB, LA/TA oranlarının salgın öncesi ve salgın dönemi arasında anlamlı bir farklılık taşıdığı ve çoğu banka için söz konusu oranların salgın döneminde düştüğü belirlenmiştir. Özünde bankalar risklerin arttığı dönemlerde kaynaklarının daha büyük bir bölümünü likit aktiflerde değerlendirmeyi tercih etmektedirler. Ancak bulgular, likidite oranlarının düştüğü yönündedir. Salgının tetiklediği kredi büyümesi ve mevduat artışının dolaylı etkileri sonucunda söz konusu oranların düştüğü tahmin edilmektedir. Likidite oranlarının düşme eğilimi

her ne kadar bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirme gücünün salgın öncesine göre düştüğüne işaret etse de, Kasım 2020 Finansal İstikrar Raporu'nda, bankacılık sektörünün kısa ve uzun vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılığının devam ettiği belirtilmektedir (TCMB, 2020:51).

Son olarak geleneksel bankaların SYO'larının COVID-19 salgın döneminde, salgın öncesine göre farklılık arz ettiği tespit edilmiştir. Çoğunlukla yükselme eğiliminde olan SYO'ları, karşılaşılan küresel salgın krizinin yaşatacağı olumsuzluklara karşı geleneksel bankaların güçlü bir sermaye yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Her ne kadar katılım bankalarının SYO'larına ilişkin herhangi anlamlı bir bulgu elde edilemediyse de, BDDK verilerine göre 2020 yılı Haziran dönemi itibariyle katılım bankalarının ortalama SYO değeri, Basel II ve BDDK kriterlerinin çok üstünde %19,08 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde geleneksel bankaların SYO'larının ortalaması ise %19,09 olarak kaydedilmiştir (BDDK, 2020:22).

Sonuç ve Değerlendirme

Küresel bir sağlık krizi olarak doğan, sonrasında ekonomik hayatı etkisi altına alan COVID-19 salgınının bankacılık sektörüne de çeşitli yansımaları olmuştur. COVID-19 salgını ve 2008 küresel finansal krizi döneminde bankacılık sektörüne ilişkin yapılan çalışmaların bir kısmı kriz dönemlerinde, katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha az etkilendiğini ve katılım bankalarının varlığa dayalı ve risk paylaşımlı yapısının krizden korunma noktasında etkili olduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda mevcut çalışma, katılım bankaları ve geleneksel bankaların COVID-19 salgını öncesi ve salgın dönemindeki durumunu banka türleri özelinde çeşitli finansal oranlar yardımıyla karşılaştırarak, katılım ve geleneksel bankaların finansal performansında bir farklılık olup olmadığını araştırmaktadır.

Katılım bankaları ve geleneksel bankalara ilişkin sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, katılım bankalarından ziyade geleneksel bankaların likidite oranlarının salgın öncesine göre farlılık taşıdığı ve likidite oranlarının salgın döneminde çoğunlukla düşüş eğilimi gösterdiği gözlenmiştir. Bu durum her ne kadar geleneksel bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirme gücünün salgın öncesine göre zayıfladığına işaret etse de, Kasım 2020 Finansal İstikrar Raporu'nda, bankacılık sektörünün kısa ve uzun vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılığının devam ettiği belirtilmektedir (TCMB, 2020:51). Diğer taraftan salgın döneminde geleneksel bankaların SYO'ları istatiski olarak anlamlı seviyede değişmiş ve çoğunlukla artış eğilimi göstermiştir. Alınan önlemler ve hükümet tarafından verilen destekler neticesinde geleneksel bankaların ortalama SYO'ları Haziran 2020 döneminde %19,09 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, katılım banklarının SYO'ları ise %19,08 olarak kaydedilmiştir (BDDK, 2020:22). Ayrıca hem katılım bankaları hem de geleneksel bankaların, Basel II kriterlerine göre %8 ve BDDK'nın kriterlerine göre ise en az %12 olması gereken SYO'larının salgın öncesi ve salgın döneminde söz konusu kriterlerin belirlediğinden daha yüksek değerler alması n güçlü bir sermaye yapısına sahip olduklarını göstermektedir.

Katılım bankaları ve geleneksel bankaların KR/MEV ve DRA/TA oranlarının benzer şekilde salgın öncesi ve salgın dönemi açısından farklılık arz ettiği ve mevcut oranların her iki banka grubu içinde çoğunlukla düşme yönlü bir seyir izlediği de ayrıca belirlenmiştir. KR/MEV oranının düşmesi, mevduatların krediye dönüşüm oranının düştüğüne işaret etmektedir. Bu durumun, salgının ilk aşamalarında bankaların kredi verme konusunda daha ihtiyatlı davranmasından ve/veya yabancı fonlara erişim maliyetlerinin yükselmesinden kaynaklanmış olması muhtemeldir. Ancak araştırmada salgın dönemi olarak dikkate alınan dönemin (Haziran 2020) sonlarına takabül eden 1 Mayıs 2020 itibariyle BDDK tarafından AR düzenlemesi uygulamaya koyulmuştur. Söz konusu düzenlemenin mevduatların krediye dönüştürülme oranını yükselteceği tahmin edilmektedir. Diğer taraftan kredi kaynaklı aktif artışı her iki banka grubu için de DRA/TA oranlarının genel olarak düşüş eğilimi göstermesiyle sonuçlanmıştır.

Katılım bankalarına ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma kapsamında dikkate alınan dönem için söz konusu bankalarının COVID-19 salgınının başlangıç aşamasından pek etkilenmediğini söylemek mümkündür. Bu kapsamda Çınar (2020), katılım bankalarının performanslarında 2019 yılının son dönemiyle karşılaştırıldığında, Eylül 2020 dönemi itibariyle %57 oranında bir artış kayedildiğini ifade etmiştir. Ancak bu durum, katılım bankalarının salgın sürecinden etkilenmeyeceği anlamını taşımamaktadır. Zira Belouafi (2020), salgının uzun süre devam etmesinin, ekonomik ve sosyal faaliyetleri büyük ölçüde etkileyen yasakların, sosyal mesafe ve diğer prosedürlere ilişkin politikaların ve önlemlerin genişletilmesi ile katılım bankaları üzerinde daha büyük bir etki gösterebileceğini belirtmiştir. Geleneksel bankaların ise katılım banakalarından farklı olarak likidite yapılarının salgın döneminden etkilendiği fakat bu durumun kısa ve uzun vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılık noktasında büyük önem arz etmediği ifade edilebilir.

Sonuç olarak küresel salgının başlangıç aşamasında Türkiye'deki katılım bankaları ve geleneksel bankalara yönelik olumsuz etkisinin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından alınan kapsamlı önlemler neticesinde sınırlı düzeyde tutulduğunu söylemek mümkündür. Ancak salgının büyüklüğünün, ekonomik kapanma ve sosyal izolasyon şeklindeki önlemlerin uzun süre devam ettirilmesinin ilerleyen dönemlerde farklı etkilerinin olacağı açıktır. Özellikle firma ve hanehalkından kaynaklanan temerrütlerdeki muhtemel artışlara bağlı olarak bankaların karlılık ve sermaye yapısının açısından çeşitli

zorluklar yaşayacağı tahmin edilmektedir. COVID-19 salgının Türkiye'deki katılım bankaları ve geleneksel bankaların finansal performansını etkileyip etkilemediğini araştırmak üzere gerçekleştirilen mevcut çalışmayı takiben, uzun dönemli veri setleri ve farklı değişkenler dikkate alınarak yeni çalışmalar yapılabilir. Uzun dönemli veri setlerinin dikkate alınması ve bu sayede farklı değerlendirme yöntemlerinden faydalanılması sonucunda, salgının banka gruplarının performansı üzerine etkisi daha detaylı bir şekilde araştırılabilir.

Kaynakça

Al-Smadi, A. A. M. A., Almsafir, M. K., & Mukthar, M. B. (2017). Global Financial Crisis of Islamic and Conventional Banking in Middle East¨CA Case Study in Turkey, *International Journal of Economics and Finance*, 9(8): 239-248.

Amba, M.S. ve Almukharreq, F. (2013). Impact of the Financial Crisis on Profitability of the Islamic Banks vs Conventional Banks- Evidence from GCC, *International Journal of Financial Research,* 4(3): 83-93.

Ansari, S. ve Rehman, A. (2010), Financial Performance of Islamic and Conventional Banks in Pakistan: A Comparative Study, 8th International Conference on Islamic Economics and Finance, http://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2012/01/Sanaullah.Ansari.pdf (Erişim Tarihi: 09.12.2020).

Aydemir, R., Övenç, G. ve Koyuncu, A. (2018). Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Mevduat Oranı, Çekirdek Dışı Yükümlülükler ve Kârlılık: Dinamik Panel Modelinden Bulgular, *Ege Akademik Bakış*, 18(3), 495-506.

Barua, B. ve Barua, S. (2020). COVID-19 Implications for Banks: The Case of an Emerging Economy With a Weak Financial System. SSRN: https://ssrn.com/abstract=3646961 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3646961

BDDK (2020). Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2020, https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_45.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2021).

Beck T., Demırguc-Kunt A. ve Merrouche O. (2013). Islamic vs. Conventional Banking: Business Model, Efficiency and Stability, *Journal of Banking & Finance*, 37(2), 433-447.

Belouafi,A. (2020). Impact of the Spread of COVID-19 Pandemic on Islamic Finance Industry (in Arabic), International Academic Refereed Journal on Islamics Economics and Finance, 13:29-73. Doi:10.33001/M010820201370

Bilal, M. ve Amin, H. (2015). Financial Performance of Islamic and Conventional Banks During and After US Sub-prime Crisis in Pakistan: A Comparative Study, *Global Journal Al-Thaqafah,* 5(2): 73-87.

Çınar, F. (2020), Islamic Finance News 2021 (Annual Guide, 144-145. https://tkbb.org.tr/Documents/IFN-Guide-2021B.pdf (Erişim Tarihi: 12.01.2021).

Demirgüç Kunt, A., Pedraza, C. ve Ruiz Ortega, C. (2020). Banking Sector Performance During the COVID-19 Crisis. Policy Research Working Paper 9363, 1-49.

Doğan, M. (2013). "Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği". Muhasebe ve Finansman Dergisi. (58): 175-188.

Ersoy, H., Gürbüz, A.O. ve Fındıkçı Erdoğan, M. (2020). COVID-19'un Türk Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkileri, Alınabilecek Önlemler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 19 (37), 146-173.

Farooq, M., Zaheer, S. (2015). Are Islamic Banks More Resilient During Financial Panics?, *Pacific Economic Review*, 20 81), 101–124.

Gökalp, F. (2014). Kriz Öncesi ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Karlılığı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32: 191-201.

Hasan, M., Dridi, J. (2010). The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study. IMF Working Paper WP/10/201, 1-46.

Hasan, Z. (2020). The Impact Of Covid-19 on Islamic Banking in Indonesia During the Pandemic Era, *Journal of Entrepreneurship and Business*, 8(2):19-32.

Mirzae, A., Saad, M. ve Emrouznejad, A. (2020). Bank Stock Performance During The COVID-19 Crisis: Does Efficiency Explain Why Islamic Banks Fared Relatively Better? SSRN: https://ssrn.com/abstract=3702116 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3702116

TCMB (2020). Finansal İstikrar Raporu, Kasım (31), https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/finansal+istikrar+raporu/2020/sayi+31 (Erişim Tarihi: 03.01.2021).

Extended Abstract

Aim and Scope

The COVID-19 pandemic is hurting the world economy in many ways, including financial markets and institutions. The pandemic, especially for banks, threatens the stability of the financial system due to increases in defaults and deterioration in asset quality caused by excessive use of capital and liquidity buffers. While the studies conducted in this process generally reveal the negative impact of the COVID-19 pandemic on traditional banks, the situation of participation banks, which are claimed to be more resistant to financial shocks due to their asset-based and risk-sharing structure, has been a matter of curiosity during the COVID-19 period. Therefore, the aim of this study is to investigate separately whether Turkish participation banks and traditional banks are affected by the COVID-19 outbreak and to evaluate whether the outbreak has a different impact between participation banks and traditional banks.

Methods

In this study, the non-parametric Wilcoxon T test, which is used to compare two dependent series due to the small number of data and the lack of normal distribution of the series, was used to analyze whether there was a significant difference between the situation of participation banks / traditional banks before the COVID-19 outbreak and during the pandemic period. Within the scope of the study, where six participation banks and 20 traditional banks were evaluated through various financial ratios, the period of June 2019 as the pre-pandemic and the period of June 2020 as the pandemic period were considered.

Findings

Analysis results regarding participation banks show that there is a significant difference between the pre-pandemic and pandemic periods of Loan / Deposit and Fixed asset / Total asset ratios. It can be said that both ratios are in a downward trend and this is due to loan growth and deposit increase. As a matter of fact, Ersoy et al. (2020), in their studies comparing before and after the pandemic, stated that the average deposit and loan averages of participation banks generally increased and that especially during the pandemic period, companies and natural persons preferred participation banks more to deposit deposits. The decrease in the rate of conversion of deposits to loans is likely to be due to the more prudent attitude of participation banks in lending. However, the Asset Ratio (AR) regulation has been introduced by the BRSA to be applied to banks as of May 1, 2020. With this regulation, it is aimed to enable banks to use their resources effectively, to lend certain amounts of loans, to buy securities and to make exchanges with the CBRT. Therefore, it is likely that the Loan/Deposit ratios will increase in the following reporting periods with the effect of the AR regulation.

When the findings on participation banks are evaluated in general, it is possible to say that for the period considered within the scope of the research, the said banks were not affected by the initial phase of the COVID-19 outbreak. In this context, Çınar (2020) stated that compared to the last period of 2019, the performance of participation banks increased by 57% as of September 2020. However, this does not mean that participation banks will not be affected by the pandemic process. Belouafi (2020) stated that the continuation of the pandemic for a long time, the prohibitions that greatly affect economic and social activities, the expansion of policies and measures regarding social distancing and other procedures can have a greater impact on participation banks.

Analysis results of traditional banks have revealed that the three liquid ratios, namely Liquid Assets / Short-Term Debts, Liquid Assets / Total Assets and Loans / Deposits, differ between pre-pandemic and pandemic periods, and generally, these rates tend to decrease during the pandemic period. In fact, banks prefer to invest more of their resources in liquid assets in times of increased risks. However, as a result of the indirect effects of the loan growth triggered by the pandemic, the increase in deposits and the difficulty in accessing foreign funds, it is estimated that these rates decreased. Although the downward trend of liquidity ratios indicates that the ability of banks to fulfill their short-term obligations has decreased compared to the pre-pandemic, the November 2020 Financial Stability Report states that the banking sector continues to resist short and long-term liquidity shocks (CBRT, 2020: 51). In fact, banks prefer to invest more of their resources in liquid assets in times of increased risks. However, as a result of the indirect effects of the loan growth triggered by the pandemic, the increase in deposits and the difficulty in accessing foreign funds, it is estimated that these rates decreased. Although the downward trend of liquidity ratios indicates that the ability of banks to fulfill their short-term obligations has decreased compared to the pre-pandemic, the November 2020 Financial Stability Report states that the banking sector continues to resist short and long-term liquidity shocks (CBRT, 2020: 51). In addition, it has been determined that the Fixed Assets /

Total Assets ratio and the Capital Adequacy Ratio of traditional banks differ between pre-pandemic and pandemic periods. It is estimated that this situation in the Fixed Assets / Total Assets ratio, which was observed to decrease mostly during the pandemic period, is due to the loan-driven asset growth. It was determined that the Capital Adequacy Ratios generally increased during the pandemic period. It is estimated that the BRSA's regulation on the calculation of the amount subject to credit risk and the amount of equity in order to reduce the fluctuations in the capital adequacy ratio, the increase of the capital reserves of the banks during the pandemic period and the increase of the core capital of three public banks by TWF is estimated to cause this situation.

Conclusion

As a result of the study, there was not enough evidence that the participation banks are more resilient than traditional banks for the pandemic period evaluated within the scope of the study. In conclusion, the findings obtained by using the data for the period of June 2020, which can be considered as the beginning stage of the pandemic, indicate that the negative impact of the pandemic on Turkish participation banks and traditional banks is limited as a result of the comprehensive measures taken by the relevant institutions and organizations. However, it is estimated that the magnitude of the pandemic, the continuation of measures in the form of economic closure and social isolation for a long time will have different effects in the future.